

South East Europe
Sustainable Energy
Policy

INVESTIRAJ NA BRZINU, IMAĆEŠ VREMENA ZA KAJANJE

Da li se međunarodne finansijske institucije (MFI) ponašaju kao da pristupni kriteriji i ogromni gubici energije ne postoje u Jugoistočnoj Evropi

Sažetak za Bosnu i Hercegovinu

Jedna stara izreka razmatra problem "Kako pojesti slona?"; a mudrac na to odgovara, "Zalogaj po zalogaj, počevši od repa."

Ukloniti ugljik iz jedne cjelokupne privrede je ogroman zadatak baš kao i u navedenoj izreci: zahtijeva konkretnu ishodišnu tačku i pristup korak po korak kako bi se naizgled nepremostiv izazov učinio mogućim. Upravo iz tog razloga Evropska unija je svojim zemljama članicama zacrtala vremenski rok za klimatske mjere do 2020. godine, a naredni rokovi su 2030. i 2050. godina. Ovo će biti veliki izazov za zemlje članice EU, ali šta je sa onim zemljama na Zapadnom Balkanu koje će se tom izazovu pridružiti usred "investicijskog ciklusa"? Bez ozbiljnih priprema ovim zemljama će zasigurno biti nemoguće da provedu tako obiman zadatak, a njihovo usmjeravanje na pravi put, ako je to uopšte moguće, poreske obveznike u regionu i EU koštaće mnogo novca.

Slovenija se Evropskoj uniji pridružila 2004. godine kao prva od bivših jugoslovenskih republika. Mnogo godina kasnije, Hrvatska je spremna da se 1. jula ove godine pridruži EU, Crna Gora je otvorila pristupne pregovore, Srbija i Kosovo¹ su parafirale sporazum koji bi mogao da otključa članstvo u EU, a Makedonija² vodi pristupni dijalog na visokom nivou sa EU. Time se mnogim zemljama Zapadnog Balkana otvara mogućnost ulaska u EU u naredne dvije decenije.

Ova mogućnost bi trebala da ima stvarni uticaj na politiku međunarodnih finansijskih institucija (MFI) prema potencijalnim zemljama članicama, posebno u sferi energije, gdje zemlje članice ciljaju da do 2050. godine u potpunosti uklone ugljik iz svojih sistema električne energije.

Međutim, do sada su planovi za zemlje Zapadnog Balkana³ bili usmjereni u sasvim suprotnom smjeru. Plan je da 43,5% novih kapaciteta električne energije dolazi od uglja ili lignita⁴, a Energetska regionalna strategija Energetske zajednice predviđa da će emisija stakleničkih gasova rasti sve do 2030. Ako će u provođenju tih planova⁵ region da potroši planiranih – ali najvjerovatnije nerealnih – 28,8 milijardi evra do 2020. godine, rezultat će vjerovatno biti povećanje iznosa na računima za električnu energiju za građane, bez ikakvih značajnih planiranih smanjenja gubitaka u prenosu i distribuciji i poboljšanju energetske efikasnosti njihovih domova. Istovremeno, mnogobrojne nove i prljave termoelektrane na lignit će biti izgrađene, a netaknuti ekosistemi uništeni zbog nove neodržive hidroenergije koja će se uglavnom izvoziti u Evropu i to će region odvesti još dalje od zacrtanih ciljeva EU u vezi ciljeva razvoja obnovljive energije.

Za MFI izbor bi trebao da bude jednostavan. Dijelom ili u potpunosti su u vlasništvu EU, a u ovom regionu daju sredstva budućim zemljama članicama, pa politike EU moraju da se poštuju. Umjesto da posmatraju održivost, sigurnost snabdijevanja ili prihvatljivost kao konkurentne ciljeve, MFI bi morale da koriste svoje ograničene mogućnosti finansiranja na podržavanje samo onih projekata koji istovremeno postižu sva tri cilja.

Međutim, u periodu 2006 – 2012, EBRD, EIB, Svjetska banka i EU-IPA ukupno su uložile 1,68 mili-

1 Prema UN-u, Kosovo je "pod Privremenom administrativnom misijom UN-a na Kosovu (UNMIK) ustanovljene u skladu sa Rezolucijom UN-a broj 1244." U ovoj studiji, naziva se "Kosovo".

2 Prema UN-u, zvanični naziv za Makedoniju je "Bivša jugoslavenska republika Makedonija". U ovoj studiji, naziva se "Makedonija".

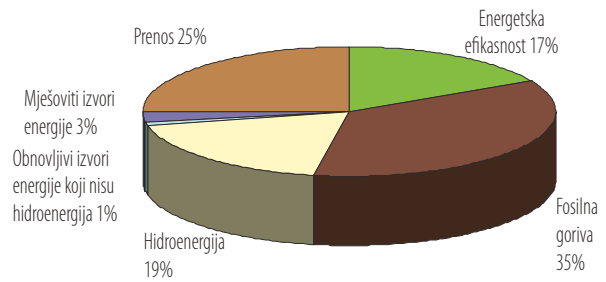
3 Energetska regionalna strategija Energetske zajednice, <http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/1810178.PDF>

4 Izračunato korištenjem Energetske regionalne strategije Energetske zajednice, odobreno u oktobru 2012. godine, <http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/1810178.PDF>

5 http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/AREAS_OF_WORK/Consultation/PECLs

EBRD, Grupa svjetske banke, EIB i EU-IPA Finansiranje energetskog sektora Zapadnog Balkana, 2006–2012

jardi evra u energetska infrastrukturu Zapadnog Balkana, od čega su fosilna goriva finansirana 32 puta više nego obnovljiva energija (bez hidroelektrana), ili skoro dvostruko više (1,8 puta) od svih vrsta obnovljive energije (uključujući hidroenergiju). Fosilna goriva su dobila 597,3 miliona evra (35%) od cjelokupnog iznosa finansiranja energije u regionu, hidroenergija je dobila 310,1 miliona evra (19%), a drugi obnovljivi izvori energije su dobili samo 18,5 miliona evra (1%). Energetska efikasnost, koja ima ogroman potencijal da riješi pitanje manjka energije u regionu, dobila je samo 17% ili 288,8 miliona evra, iako procjene govore da je 1.000 do 10.000 puta efikasnije uštedjeti energiju, nego proizvesti istu količinu energije.

u pružanju podrške novim ulaganjima dobrim za životnu sredinu i društvo, a ne samo ulaganjima u bilo koji projekat koje vlade ili firme predlože.

S obzirom na imperativ da pomognu zemljama u regionu da se usmjere na ciljeve EU do 2020, 2030. i 2050. godine, ovim izvještajem se preporučuje MFI da:

- prestanu sa finansiranjem novih projekata fosilnih goriva u zemljama potencijalnim članicama, posebno projekata u oblasti uglja, te da u svojim planovima brzo povećaju udio uštede energije, energetske efikasnosti i održive obnovljive energije;
- prvi prioritet u regionu budu energetska efikasnost i ušteta energije u stanovima i kućama;
- usvoje pristup sa nultom tolerancijom na korupciju i kršenje ekoloških standarda u svim projektima;
- daju podršku povećanju raznovrsnosti obnovljivih izvora energije i smanje podršku štetnim hidroenergetskim projektima, posebno onim za izvoz energije;
- pripreme fondove i programe koji pomažu zemljama u regionu koje žele da dostignu 20% energetske efikasnosti, posebno tamo gdje će to doprinijeti smanjenju nedostatka energije;
- pripreme fondove i programe koji pomažu zemljama u regionu da riješe problem alarmantno visokih tehničkih i komercijalnih gubitaka u energetske sistemima u regionu; i
- značajno pojednostave objavljivanje informacija o projektima za fondove i posrednike da bi bilo jasnije gdje koja sredstva završe.

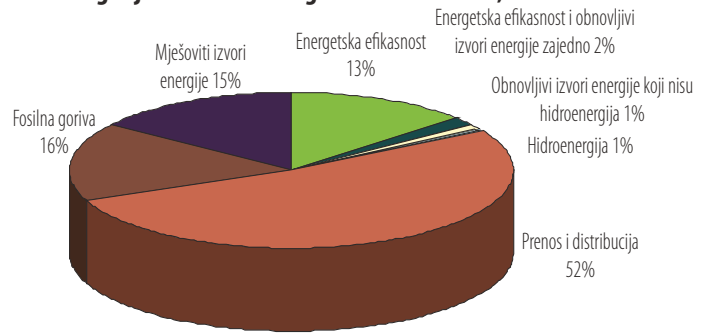
3

Gotovo polovina sredstava koja je EBRD, najveći zajmodavac u regionu, odobrio za energiju (48%) podržavala je fosilna goriva, a samo 2% je dato kao podrška obnovljivim izvorima energije koji nisu hidroelektrane i 23% za hidroenergiju. Među projektima koje su u ovom periodu finansirale EIB i EBRD je i termoelektrana na lignit Šoštanj u Sloveniji. Ove banke su propustile da u obzir uzmu to da će ovaj projekat ispustiti količinu CO₂ koja odgovara cjelokupnoj količini koju Slovenija smije da ispusti do 2050. godine, čime je "zaključala" zemlju u energiju iz lignita i ograničila odlučivanje o odabiru energije u budućnosti. Nastavak takvih ulaganja, poput onih koje EBRD planira u Srbiji i Kosovu, ne samo da nije u skladu sa ciljevima EU o klimi i energiji nego će takođe dovesti, ako se primijene širom regiona, do veživanja proizvodnje struje na ugljik koju će biti jako skupo preokrenuti. Ove troškove će da snose građani u regionu i EU.

Uloga MFI je da ulažu u projekte gdje drugi izvori finansiranja nisu dostupni po razumnim cijenama. MFI stoga imaju veoma specifičnu ulogu

Ulaganje EBRD-a u energetske sektor u BiH, 2006–2012.

Fokusiranje na Bosnu i Hercegovinu

Od 2006 do 2012. godine EBRD je osigurao 102,6 miliona evra za energetske sektor BiH. Za razliku od Albanije, Svjetska banka je u BiH bila relativno mali igrač i finansirala je samo jedan projekt vrijedan 27,6 miliona evra koji je uključivao zaštitu brana, smanjenje štetnog uticaja na životnu sredinu u termoelektranama i poboljšanje sistema distribucije energije i finansijskog upravljanja. EIB nije zaključio nijedan ugovor o zajmu u ovom periodu⁶, ali je odobrio projekt za elektrodistributivnu mrežu u BiH⁷ vrijedan 57 miliona evra. EIB je uložio 3 miliona evra⁸ u regionalni Fond Zeleno za razvoj (Green for Growth Fund), a isto je učinio i EBRD sa 2,5 miliona evra. Međutim, to ne pokazuje dalja ulaganja Fonda Zeleno za razvoj, jer su do sada bile dvije kreditne linije za projekte u BiH vrijedne ukupno 6,6 miliona evra. IPA je, pored svojih uobičajeno strukturiranih grantova, u 2009. godini doznala 5,5 miliona evra za izgradnju hidrocentrale Cijevna III.

Obnovljivi izvori imaju vrlo mali udio u EBRD planu finansiranja u BiH, ali su raznovrsniji nego u Albaniji, a čine ih geotermalni projekti, projekti sa biomasom i hidroenergetski projekti do 10 MW. Treba spomenuti i zajam koji nije uključen u statističke podatke, ali promoviše obnovljive izvore: zajam od 10 miliona evra odobren Natron Hayatu u 2012. godini za postrojenje za celulozu i papir koje koristi drveni otpad za energiju iz biomase.

Javnost nije posvetila značajnu pažnju bilo kojem od ovih energetske projekata u BiH, najvjerovatnije zato što banke u ovom periodu nisu finansirale izgradnju elektrana na uglj ili neodrživu hidroelektranu. Zajam za fosilna goriva bio je namijenjen gasifikaciji Srednjobosanskog kantona, a dio mješovitog kredita podrazumijevao je ekološku zaštitu za postojeće elektrane na uglj.

Ukratko, kao i u drugim zemljama, međunarodne finansijske institucije u Bosni i Hercegovini moraju da urade mnogo više na pružanju podrške energetske efikasnosti i obnovljivoj energiji. Trenutno stanje investicija MFI u energetske projekte MFI u Bosni i Hercegovini je dovoljno dobro da ne izaziva velike polemike. Međutim, malo je urađeno na pružanju podrške zemlji u preduzimanju ozbiljnih koraka ka energetske efikasnom društvu baziranom na novim, obnovljivim izvorima energije, uprkos velikom potencijalu koji ima.

4

6 EIB je takođe odobrio grupu projekata u blizini Mostara koji se sastoje od tri vjetroelektrane i četiri male hidroelektrane, ali projekt je na kraju podijeljen na nekoliko dijelova te je jednu hidroelektranu umjesto EIB-a finansirao njemački KfW, a nije zabilježeno da je EIB ikad potpisao ugovor o zajmu.

7 <http://www.eib.org/projects/pipeline/2010/20100562.htm>

8 <http://www.eib.org/attachments/general/reports/st2009en.pdf>

Kompletan izvještaj možete pročitati na web stranici SEE Change Neta (<http://seechangenetwork.org/index.php/publications/invest-in-haste-repent-at-leisure.html>), web stranici CEE Bankwatch (<http://bankwatch.org/publications/invest-haste-repent-leisure>), te na web stranicama partnerskih organizacija u Bosni i Hercegovini: CPI - Centar za zastupanje građanskih interesa (www.cpi.ba) i Facebook stranici Centra za zaštitu životne sredine Banja Luka (www.facebook.com/CentarZaZivotnuSredinu).

Supported by:

